

CIZINCI STUDUJÍCÍ NA ČESKÝCH VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

FOREIGNERS STUDYING AT CZECH UNIVERSITIES

Lukáš Krabec – Jana Vrabcová

Abstract

The number of foreigners living in the Czech Republic is steadily increasing. Foreigners come to the Czech Republic most often for economic reasons, followed by family reasons and the third reason studies. The data from the period 2003–2019 were drawn from the database of the Czech Statistical Office based on registers of the Ministry of Education, Youth and Sports. The Czech Republic is currently attractive in terms of study opportunities at universities, especially for citizens of Slovakia, Russia, and Ukraine. Students from Vietnam, Kazakhstan, Belarus, and other countries are also represented at Czech universities. The increase in foreigners studying at universities in the Czech Republic was reflected not only in their absolute number but also in relative terms (over 16% in 2019). There was an increase in the full-time form of study throughout, but in the distance and combined forms the shares of foreign students stagnated. Foreigners studying a public university in the Czech Republic from the point of view of the classification of fields (ISCED-F 2013), most often choose the fields of health care, medical and pharmaceutical sciences, natural sciences and the sciences of culture and art. The relatively small representation is quite logically in the field of study of pedagogy, teaching and social work.

Key words: education, universities, foreigners, Czech Republic

JEL Code: I20, F22

Úvod

Počet cizinců žijících na území České republiky se plynule zvyšuje, v současné době dosahuje hodnoty 633 tisíc, cizinci tedy tvoří více než 5 % populace. Podíl cizinců na území České republiky je ve srovnání s ostatními evropskými zeměmi spíše podprůměrný (*Cizinci v ČR - 2020*, ČSÚ, 2020). Cizinci přicházejí do České republiky nejčastěji z ekonomických důvodů, následují rodinné důvody a jako třetí důvod se uvádí studium. Jako účel pobytu studium je nejčastěji uváděno u občanů Kazachstánu a Ruska. Česká republika je v současné době

atraktivní z pohledu možnosti studia na vysokých školách především pro občany Slovenska, Ruska a Ukrajiny. Zastoupeny na českých vysokých školách jsou také studenti z Vietnamu, Kazachstánu, Běloruska a dalších zemí. Studium zdarma je poskytováno ve studijních programech uskutečňovaných v českém jazyce. Studenti tedy musejí prokázat znalost českého jazyka. Kromě studentů z Evropské Unie, Evropského Hospodářského Prostoru a Švýcarska musejí ostatní studenti požádat o studijní vízum, aby mohli nastoupit do vzdělávacího systému ČR. Tento fakt leckdy komplikuje včasný nástup studentů do studia. V posledních třech letech komplikuje možnost studia cizincům z některých zemích také epidemická situace, způsobená Covid 19. Vzhledem k tomu, že v době, kdy byla situace z pohledu epidemie nejhorší, většina vysokých škol přešla do on-line režimu výuky, a to umožňovalo se většině studentů účastnit výuky a skládat závěrečné zkoušky z daných předmětů. Mohlo by se zdát, že on-line výuka nemůže být problematická s účastí studentů, ale právě u zahraničních studentů do výuky vstupují časová pásma podle toho, kde je jejich domovina a dále také kvalita a síla signálu, aby se mohli připojit. Hlavně v zemích odkud se rekrutuje největší počet studentů na území ČR tj. Ukrajina a další východní státy to byl veliký problém.

Z pohledu vysokých škol jsou zahraniční studenti důležití, protože dané studijní programy, které škola nabízí, jsou i díky těmto studentům naplňovány. Pokud navíc studenti studují v jiném než českém jazyce, jde pro školu o významný příjem. Dále kromě ekonomického pohledu pro školy studenti z ciziny přinášejí možnosti sociálního, kulturního a environmentálního pohledu na svět. Tyto aspekty jsou v dnešním 21. století velice důležité pro rozvoj institucí jako jsou školy a hlavně jejich účastníků z řad pedagogů, studentů a navazujících partnerů z řad podnikatelského sektoru.

1 Působení zahraničních studentů na vzdělávací systém v ČR

Jak již bylo uvedeno dříve, mnoho cizinců přijíždí do České republiky za vzděláním. Jak vyplývá z dat Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), mezi lety 2003 a 2019 docházelo k jejich neustálému nárůstu (z hodnoty 13 064 studujících cizinců k 31. 12. 2003 na 46 441 k poslednímu dni roku 2019) (*Cizinci v ČR - 2020, ČSÚ, 2020; Vysoké školy, ČSÚ, 2021*). Nárůst cizinců studujících v České republice vysokou školu se projevil nejen na jejich absolutním počtu, ale i relativně. Jak je patrné z Tab. 1 k 31. 12. 2004 byl podíl cizinců studujících vysokou školu v ČR jen 6,2 %, ovšem na konci sledovaného období dosahuje tento podíl 16,1 %.

Tab. 1: Podíl cizinců na celkovém počtu studentů vysokých škol v České republice, 2004–2019

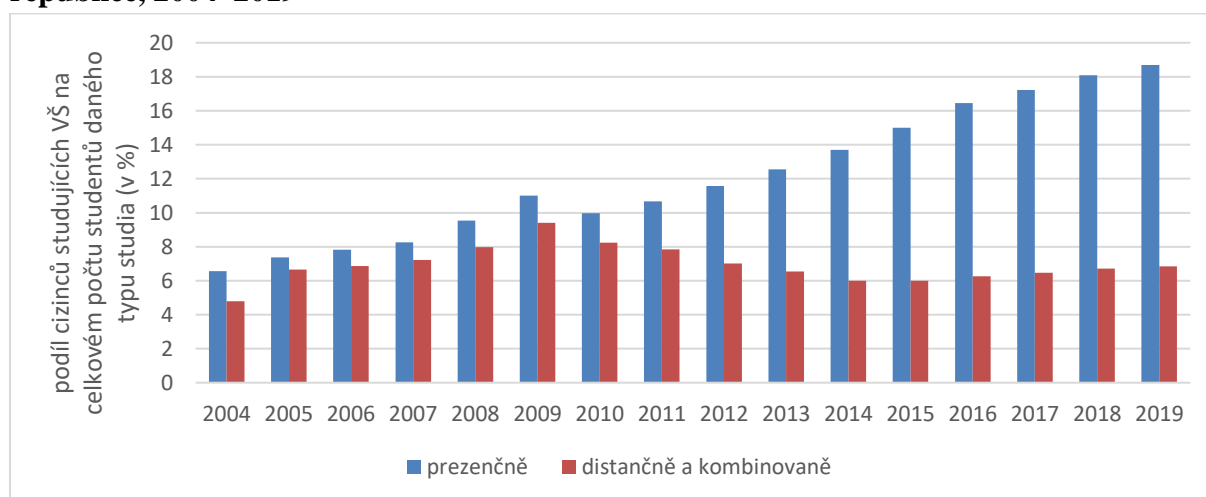
rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
podíl cizinců	6,2 %	7,25 %	7,6 %	8,0 %	9,1 %	10,6 %	9,5 %	9,9 %
rok	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
podíl cizinců	10,4 %	11,1 %	11,9 %	12,9 %	14,0 %	14,7 %	15,5 %	16,1 %

Zdroj: data ČSÚ, MŠMT

Pozn.: studenti k 31. 12. příslušného roku.

Ovšem můžeme zde pozorovat odlišné tendence ve vývoji s ohledem na typ studia – prezenční vs. distanční a kombinovaný typ (Obr. 1). Zatímco u prezenční formy studia je patrný nárůst podílu cizinců téměř po celé sledované období (výjimkou je období mezi roky 2009 a 2010), u distanční a kombinované formy studia podíl cizinců na této formě studia nejprve narůstá, v období 2010–2014 klesá a po roce 2015 dochází opět k pozvolnému nárůstu. Tento krátkodobý pokles u dálkových studentů byl zapříčiněn vyústěním globální krize, způsobené pádem několika světových významných bank v důsledku nemovitostní bubliny a jednoduchému získávání úvěrových produktů. Ač se to může zdát nesouvisející, tak v konečném důsledku právě na tento segment studia to mělo významný vliv z důvodu snižování důchodů domácností. Jakmile se domácnosti na daných trzích stabilizovaly zpět, začaly vyhledávat další možnosti investování do budoucnosti. Právě vzdělání v zahraničí je velice trendy a je považováno za velký přínos v poměru současné investice k budoucímu výkonu.

Obr. 1: Podíl cizinců na celkovém počtu studentů vysokých škol podle typu studia v České republice, 2004–2019

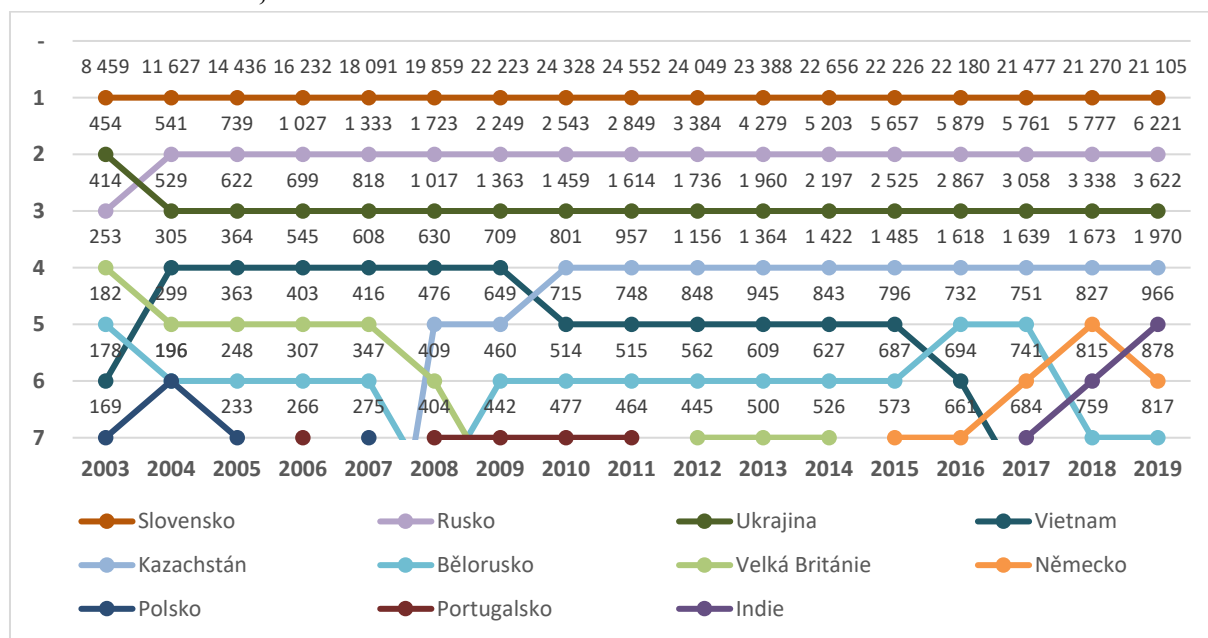
Zdroj: data ČSÚ, MŠMT

Pozn.: studenti k 31. 12. příslušného roku.

Z pohledu osob s cizí státní příslušností u nás nejčastěji studují vysokou školu osoby ze Slovenska, Ruska či Ukrajiny (viz Obr. 2). Přesné počty studentů VŠ z těchto zemí jsou uvedeny v obrázku 2 nad křivkami pořadí pro danou zemi. Dále byli na našich vysokých školách často zastoupeni studenti z Vietnamu, ti jsou ovšem v posledních letech početně převyšováni studenty z Kazachstánu, Běloruska, Německa či Indie.

Část cizinců studujících na českých vysokých školách si však studium platí z vlastních finančních zdrojů. Nejčastěji se jednalo o studenty z Velké Británie, Norska, Řecka či Portugalska. V posledních letech se častěji jedná o studenty z Německa, Indie nebo Číny.

Obr. 2: Nejčastěji zastoupení cizinci studující vysokou školu v České republice podle státního občanství, 2003–2019

Zdroj: data ČSÚ, MŠMT

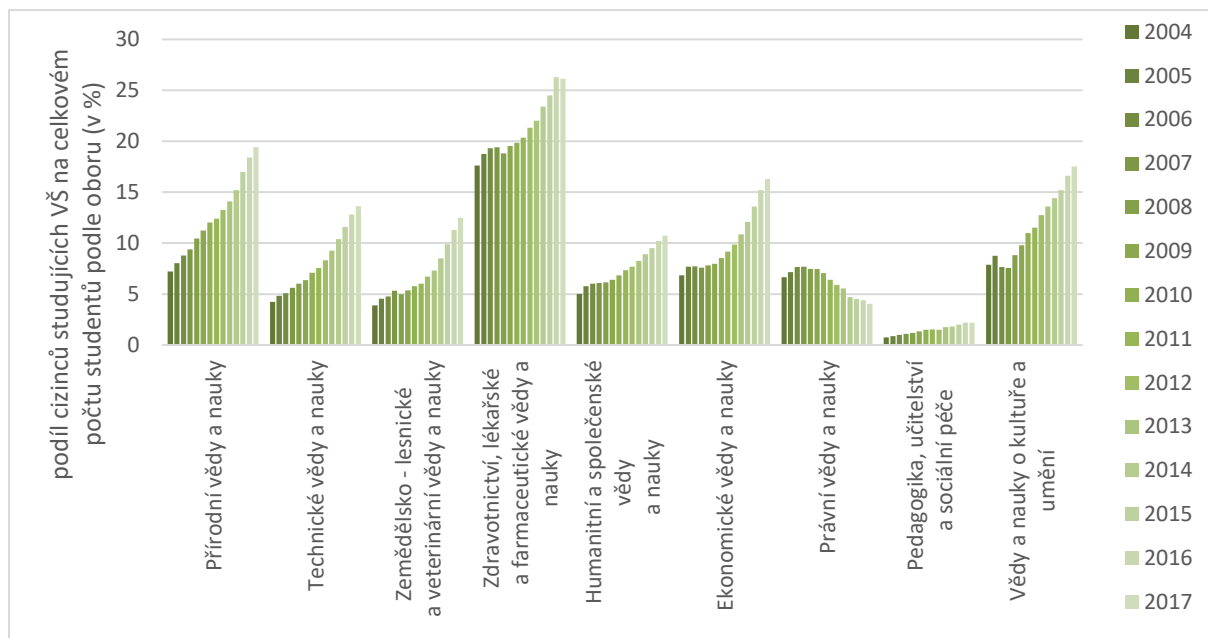
Pozn.: Počty studentů ve fyzických osobách k 31. 12. příslušného roku.

Pokud se podíváme na cizince studující v ČR veřejnou vysokou školu z pohledu klasifikace oborů (ISCED-F 2013), je zřejmé, že nejvíce jich je zastoupeno v oblasti zdravotnictví, lékařských a farmaceutických věd (v roce 2017 přes 26 %) a dále pak v přírodních vědách a naukách o kultuře a umění (viz Obr. 3). Kromě oblasti právních věd je u všech ostatních oblastí patrný narůstající podíl zahraničních studentů. Relativně malé zastoupení cizinců je vcelku logicky v oblasti studia pedagogiky, učitelství a sociální práce.

Podíly cizinců rozdělené podle klasifikace oborů studující soukromou vysokou školu ukazují jiný obrázek (viz Obr. 4), je však nutné si uvědomit, že v tomto případě jsou podíly počítány mnohdy z jednotek nebo nízkých desítek osob. Zahraniční studenti mají zájem

především o přírodní, humanitární a společenské vědy a na začátku sledovaného období i o pedagogiku, učitelství a sociální práce.

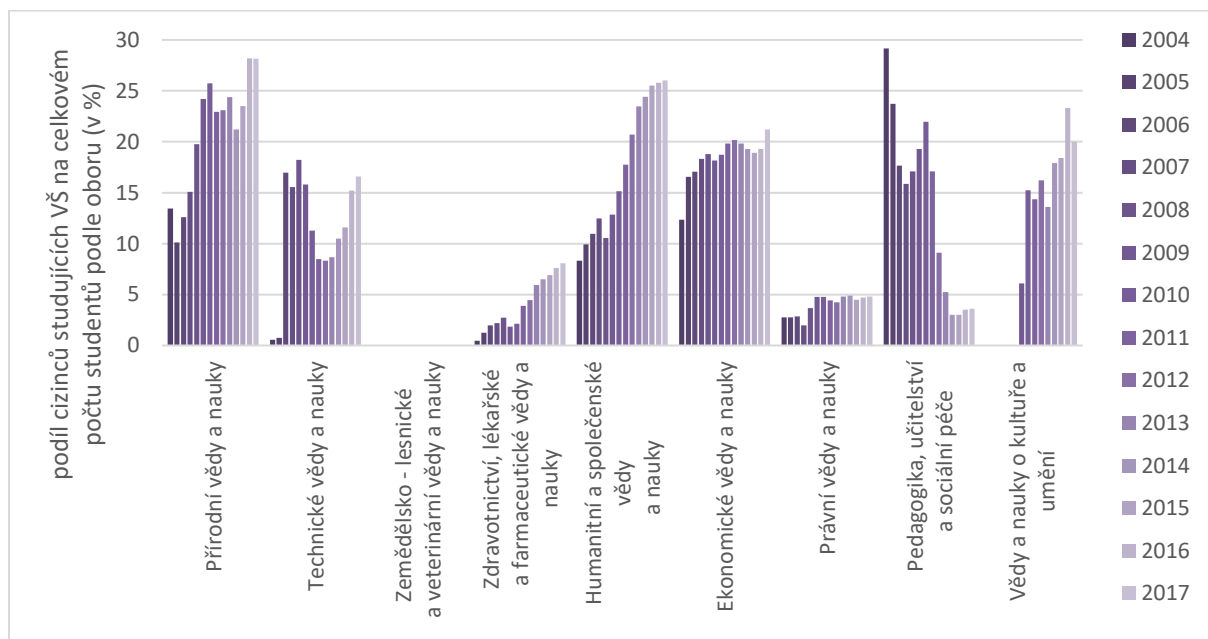
Obr. 3: Podíl cizinců na celkovém počtu studentů veřejných vysokých škol podle klasifikace oborů vzdělání ISCED-F v České republice, 2004–2019

Zdroj: data ČSÚ, MŠMT

Pozn.: Počty studentů ve fyzických osobách k 31. 12. příslušného roku.

Obr. 4: Podíl cizinců na celkovém počtu studentů soukromých vysokých škol podle klasifikace oborů vzdělání ISCED-F v České republice, 2004–2019

Zdroj: data ČSÚ, MŠMT

Pozn.: Počty studentů ve fyzických osobách k 31. 12. příslušného roku.

Mezi státními vysokými školami mají tradičně velké zastoupení studujících cizinců Veterinární a farmaceutická univerzita Brno (26,5 % v roce 2019), Vysoká škola ekonomická v Praze (25,5 %), Masarykova univerzita (22,9 %), Vysoké učení technické v Brně (22,4 %) či Vysoká škola umělecko-průmyslová v Praze (22,1 %). Mezi soukromými vysokými školami se v současnosti jedná o Archip s.r.o. (92,0 %), Anglo-americká vysoká škola, o.p.s. (79,0 %), University of New York in Prague, s.r.o (69, 5 %), Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, o.p.s. (62,7 %) nebo Vysoká škola obchodní a hotelová, s.r.o. (50,2 %).

Závěr

V důsledku mnoha organizací, které se zabývají podporou studia v zahraničí, existují různé projekty a granty na možnost vycestovat, a to od krátkodobých studijním pobytů v řádu týdnů až po celostudijní programy. Česká Republika dle průzkumů mezi studenty ze zahraničí vychází velice dobře, a to hned z několika důvodů. Mezi hlavní faktory při rozhodování patří geografická poloha v rámci Evropy, a tím pádem možnost snazšího následného cestování a poznání. Dalším velice významným faktorem pro rozhodování je stabilita domácí měny a relativně nízké náklady na život oproti ostatním členským zemím v EU. U studentů také hraje významnou roli kvalita poskytovaného vzdělání, a tím vzrůstající prestiž vysokých škol, jak ve státním, tak i soukromém sektoru. V neposlední řadě, a to hlavně u největší skupiny studentů mířících do ČR z řad studentů ze Slovenska, Ukrajiny a Ruska, je to aspekt podobného jazyka, který se dá velice rychle naučit, a tím pádem se ve studiu rychle úspěšně zorientovat. A je tu ještě další nezanedbatelná výhoda, a to následné propojení na trh práce, který je zde díky mnoha globálním hráčům pro studenty velice zajímavý a nabízí slušný ekonomický důchod. Tímto jsou reálně popsány hlavní atributy rozhodovacího procesu, proč se ČR stává pro zahraniční studenty zajímavou destinací pro jejich stadium a následné zapojení do trhu práce. Mezi hlavní nedostatky celkového systému je těžší získání studijního víza pro občany mimo EU, EHP a Švýcarska například oproti zemím Vyšegradské čtyřky. U studentů stejně nad byrokratickými problémy, které vedou ke studiu do ČR, vítězí ostatní již výše zmíněné benefity, které nabízí ČR a její studijní systém. Rostoucí zájem o studium cizinců na českých vysokých školách se potvrdil i ve sledované časové řadě. Dá se tedy konstatovat, že budoucnost vzdělávání je právě závislá na promíchání pohledů a přístupů ke studiu a zároveň na aplikaci teoretických poznatků do praxe z různých koutů světa, a to vše za předpokladu podržení si základních kulturních aspektů pro dané země, které jsou pro ně typické nebo specifické.

Zdroje

- Brock, C., & Tulasiewicz, W. (Ed.). (1994). *Education in a single Europe*. Routledge.
- Cizinci v ČR - 2020, ČSÚ. (2020). Český statistický úřad.
<https://www.czso.cz/csu/czso/cizinci-v-cr-2020>
- Higher education and economic development in the OECD: policy lessons for other countries and regions: Journal of Higher Education Policy and Management: Vol 38, No 2.*
(b.r.). Získáno 8. listopad 2021, z
<https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/1360080X.2016.1150237>
- Ježková, V., & Walterová, E. (1997). *Vzdelavani v zemich evropske unie*. Pedagogicka fakulta Univ. Karlovy.
- Kalous, J., Veselý, A., & Univerzita Karlova. (2006). *Vzdělávací politika České republiky v globálním kontextu*. Karolinum.
- Koucký, J. (Ed.). (1999). *České vzdělání a Evropa: Strategie rozvoje lidských zdrojů v České Republice při vstupu do Evropské Unie*. Sdružení pro Vzdělávací Politiku.
- Normand, R., & Derouet, J.-L. (Ed.). (2016). *A European politics of education: Perspectives from sociology, policy studies and politics*. Routledge.
- Self-Efficacy Beliefs in Academic Settings—Frank Pajares, 1996.* (b.r.). Získáno 8. listopad 2021, z <https://journals.sagepub.com/doi/10.3102/00346543066004543>
- Schultz, T. P. (1994). *Human capital investment in women and men: Micro and macro evidence of economic returns*. ICS Press.
- Václavíková, A., Kolibová, H., & Kubicová, A. (2009). *Problematika trhu práce a politika zaměstnanosti*. Optys.
- Váňová, M. (1994). *Vzdělávací systémy ve vyspělých evropských zemích*. Karolinum.
- Vysoké školy, ČSÚ.* (2021). Český statistický úřad. <https://www.czso.cz/csu/cizinci/vysoke-skoly>
- Wulf, C., Network Educational Science Amsterdam, & Network Educational Science Amsterdam (Ed.). (1995). *Education in Europe: An intercultural task: Network Educational Science Amsterdam, Triannual Network Conference, Budapest Hungary September 15-19, 1993*. Munster.

Kontakt

Lukáš Krabec

Vysoká škola kreativní komunikace

Na Pankráci 420/54

140 00 Praha 4 – Nusle

krabec1@vskk.cz

Jana Vrabcová

Vysoká škola ekonomická v Praze

Nám. W. Churchilla 4

130 67 Praha 3

xlanj18@vse.cz